

VALKEAKOSKEN VARHAISKASVATUKSEN LINJAUKSET

Porukalla mansikkamaalla

moniammatillista
osaamista ja yhteistyötä
koskilaisten lapsiperheiden kanssa

Saatteeksi

Kaupunginhallitus asetti kokouksessaan 16.2.2004 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia Valkeakosken varhaiskasvatuksen linjaukset ja liittää ne osaksi Lapsiperheiden kulttuuri- ja hyvinvointipoliittista ohjelmaa. Työryhmän työn tuli valmistua 30.9.2004 mennessä. Työryhmään nimettiin 7 jäsentä: Marjut Helenius, Mervi Riikonen, Tuija Holm, Leila Ala-Kulju, Asta Seppänen, Ritva Purho-Väre ja Sinikka Vihmari. Kokoonkutsujaksi määrättiin Marjut Helenius. Työryhmä valitsi keskuudestaan puheenjohtajaksi Marjut Heleniuksen ja sihteeriksi Mervi Riikosen. Työryhmässä oli edustus Valkeakosken kaupungin osalta päivähoitosta, lastenneuvolasta, koulutoimesta ja perheneuvolasta. Yksityisiä varhaiskasvatuspalveluja edustivat työryhmässä seurakunnan ja yksityisen päiväkodin työntekijät. Työryhmä konsultoi myös sosiaalitoimen osastopäällikköä.

Työryhmä on kokoontunut 5 kertaa. Työryhmä tutustui työhönsä liittyvään materiaaliin:

- valtioneuvoston periaatepäätökseen varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista
- varhaiskasvatuksen valtakunnallisiin perusteisiin
- Valkeakosken varhaiskasvatussuunnitelmaan, joka otettiin käyttöön 1.8.2004
- Valkeakosken lapsiperheiden kulttuuri- ja hyvinvointipoliittiseen ohjelmaan ja sen seurantaraporttiin

Työryhmä käytti raportissaan sisällysluettelona varhaiskasvatuksen valtakunnallisten linjausten kappalejakoja ja päätti koota Valkeakosken varhaiskasvatuspalvelut ja valkeakoskelaisten lapsiperheiden tukitoimet raporttiinsa. Työryhmä päätti kirjata raporttiinsa nykytilanteen Valkeakoskella, eikä katsonut tarpeelliseksi pohtia uusia toimenpiteitä.

Työtä tehdessään työryhmä totesi, että Valkeakoskella on tehty jo paljon kehittämistyötä yhteistyössä eri toimijatahojen kanssa valkeakoskelaisten lapsiperheiden hyväksi esimerkiksi erilaisin kokeiluprojektein. Useat näistä projekteista ovat jääneet vakiintuneiksi toimintamalleiksi lapsiperheiden arjen tukemiseksi.

Työryhmä olettaa, että lähivuosina asiat, jotka vaikuttavat lapsiperheiden asemaan Suomessa, saattavat muuttua, esimerkiksi varhaiskasvatuslainsäädännön myötä. Siksi olisi tärkeää, että valkeakoskelaisten lapsiperheiden kuulumisiin palattaisiin seuraavalla taloussuunnitelmakaudella 2004-2006 jälkeen.

Valkeakoskella 27.9.04

Marjut Helenius, puheenjohtaja

Mervi Riikonen, sihteeri

Leila Ala-Kulju

Tuija Holm

Ritva Purho-Väre

Asta Seppänen

Sinikka Vihmari

1. Valkeakosken varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus kohdistuu alle kouluikäisiin lapsiin sekä niihin oppivelvollisuusikäisiin lapsiin, jotka käyttävät varhaiskasvatuspalveluja. Varhaiskasvatus on lapsen elinpiirissä tapahtuvaa vuorovaikutusta, johon kuuluu olennaisena osana lapsen oma toiminta, vertaisryhmäkontaktit ja aikuisen tavoitteellinen ohjaus. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski ja Nivala 1998)

Varhaiskasvatus liittyy moniin lapsen elinpiiriin kuuluviin tilanteisiin ja tapahtumiin. Valkeakoskella varhaiskasvatuksen toteuttajia ovat päivähoiton ohella mm. taiteen perusopetusta toteuttavat sivistystoimen alaiset koulut (musiikkiopisto, kuvataidekoulu jne.), urheiluseurat, järjestöt, yhdistykset ja seurakunnat. Ensisijainen kasvatusoikeus ja kasvatusvastuu kuuluu vanhemmille ja kodille. Vanhemmat valitsevat, millaiseen varhaiskasvatukseen heidän lapsensa osallistuvat. Varhaiskasvatus toteutetaan laajan lasta ja perhettä palvelevan verkoston yhteistyönä, jossa ovat osallisina sosiaali-, terveys- ja opetustoimi sekä erilaiset lapsi- ja perhetyötä tekevät järjestöt, yhteisöt ja seurakunta varhaiskasvatuspalveluineen.

Päivähoito eri muodoissaan on laajin perheen ulkopuolinen varhaiskasvatuksen toteuttaja. Päivähoitolaki antaa jokaiselle lapselle subjektiivisen oikeuden osallistua päivähoiton piirissä toteutettavaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksessa on olennaista lasten, henkilöstön ja vanhempien vuorovaikutus ja kasvatuksellinen kumppanuus. Päivähoiton varhaiskasvatus yhdistää hoidon, kasvatuksen ja opetuksen. Sen toteuttamisen lähtökohta on lapsen ja perheen tarpeet ja tavoite on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista.

Valkeakoskella on alle kouluikäisiä lapsia noin 1 450. Vuosittain syntyy noin 200 lasta. Viime aikoina kaupunkiin on muuttanut uusia lapsiperheitä ja alle kouluikäisten ikäluokkien koko vaihtelee 223 – 188 välillä. Myös päivähoitossa ja esiopetuksessa olevien lasten määrä on ollut suhteellisen pysyvä, noin 850 lasta vuosittain, eikä muutosta tässä suhteessa ole näköpiirissä.

Lapsiperheet myös tarvitsevat ja käyttävät yhä enemmän tarjolla olevia varhaiskasvatus- ja tukipalveluja. Esimerkiksi perheneuvolan ja lastenneuvolatyön osalta voidaan todeta, että erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden määrä on vuosittain noussut. Myös seurakunnan varhaiskasvatuspalveluiden piirissä olevien lasten osalta on huomattu, että lasten ja perheiden tilanne on muuttunut . Koko maassa arvioidaan, että 20 prosenttia lapsista tarvitsee kasvuun, kehitykseen tai oppimiseen liittyviä tukitoimia. Tämä prosenttiluku toteutuu myös Valkeakoskella.

Valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen linjausten tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhtenäistä toteuttamista koko maassa sekä edistää varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen muodostamaa yhtenäistä kasvatuksellista ja opetuksellista kokonaisuutta. Vanhempia kannustetaan tiedonvälittäjäksi, jotta kasvatus ja opetus voitaisiin toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukien. Valkeakoskella kehitetään edelleen moni ammatillisia verkostoja. Niiden asiantuntemusta voidaan hyödyntää, kun pyritään luomaan johdonmukainen lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukeva jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Myös Valkeakoskella voidaan havaita lasten kulttuurin ja elämänkaaren muuttuminen. Lapsuuden aika lyhenee ja vastaavasti nuoruus pitenee. Myös perheiden tilanne on muuttunut. Usein lapsiperheiden vanhemmat ovat hämmentyneitä moninaisen ja osaltaan ristiriitaisenkin kasvatustiedon tulvan edessä. Tämä asettaa haasteen varhaiskasvatuksen ammattihenkilöstölle. Heidät nähdään osaltaan mahdollistajina ja tukijoina kasvatusprosessissa, jossa kuitenkin perheillä on päävastuu.

2. Varhaiskasvatuspalvelut ja lapsiperheiden tuki Valkeakoskella

Oheisessa kuviossa on selvitetty suomalaista varhaiskasvatus- sekä lapsiperheiden tukijärjestelmää. (Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista, 2002, 11, kuva 1.)

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot Valkeakoskella

Valkeakosken kaupunki on jaettu kuuteen päivähoitoalueeseen. Tarjolla on sekä kunnallista että yksityistä varhaiskasvatusta päiväkodeissa, perhepäivähoidossa, ryhmäperhepäivähoidossa, kerhotoiminnassa ja avoimessa leikkitoiminnassa.

Päiväkotihoido ja esiopetus

Varhaiskasvatukseen sisältyvä perusopetuslain mukainen esiopetus toteutetaan Valkeakoskella päivähoiton piirissä siten, että mahdollisuuksien mukaan esiopetus toteutetaan fyysisesti koulun tiloissa. Kaupunkiin on laadittu oma esiopetussuunnitelma ja sen lisäksi päivähoitoaluekohtaiset esiopetussuunnitelmat. Esiopetuksessa pyritään siihen, että lapsen kasvatusta, opetusta ja perushoitoa muodostaisivat jatkumon koko varhaiskasvatuksen ajan ja myös siirryttäessä esiopetuksesta kouluun.

Päiväkodit tarjoavat koko- ja osapäiväistä hoitoa, kasvatusta ja opetusta pääsääntöisesti alle kouluikäisille lapsille. Koululaisten aamu- ja iltapäivähoitoa järjestetään käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Päiväkodit ovat pääsääntöisesti avoinna 6.30 - 17.30. Vuorohoitoa järjestetään Tallinmäen päiväkodissa arkipäivinä klo 5.30-22.30. Erityispäivähoitoa tarvitsevalle lapselle järjestetään hänelle sopivin hoitopaikka. Tallinmäen alueella toimiva Koivurinteen päiväkotitoiminta tarjoaa kuntouttavaa päivähoitoa sellaisille lapsille, joilla on diagnosoitu kielen kehityksen erityisvaikeus.

Erityistä hoitoa ja kasvatusta vaativia lapsia voidaan myös integroida päiväkotiryhmään, jossa he saavat tarvitsemaansa erityispäivähoitoa.

Sointulan päivähoitoalueella on allergisten lasten erityistarpeisiin suunnattu ryhmä.

Perhepäivähoito

Perhepäivähoidon toimintamuotona on hoitajan kotona tapahtuva perhepäivähoito. Perhepäivähoitokodissa voi hoitaja samanaikaisesti hoitaa neljää lasta, perhepäivähoitajan omat alle kouluikäiset lapset mukaan lukien. Näiden lisäksi hoidossa voi olla osapäivähoidossa oleva esiopetusikäinen tai kouluikäinen lapsi. Perhepäivähoito vastaa aukiolotarpeisiin joustavasti.

Ryhmäperhepäivähoito

Ryhmäperhepäivähoitokoteja on useita. Sointulassa järjestetään myös ympärivuorokautista ryhmäperhepäivähoitoa. Ryhmäperhepäivähoitokodeissa pääsääntöisesti kaksi tai kolme hoitajaa hoitaa kahdeksasta kahteentoista lasta.

Varhaiskasvatuksellista kerhotoimintaa tarjoavat Eerolan alueen Muumilaakso ja Sassin alueen Tenavarinne 2-4 - ja 4-5 -vuotiaiden lasten ryhmissä, 4 päivänä viikossa, 2,5 tuntia päivässä. Keski viikkoisin kerhot toimivat avoimen päiväkodin periaatteella, jolloin huoltajalla tai muulla lapsesta vastaavalla aikuisella on mahdollisuus osallistua toimintaan.

Yksityiset päivähoitopalvelut

Valkeakoskella on yksi yksityinen päiväkotito, Valkeakosken englanninkielinen päiväkotito ja kaksi yksityistä ryhmäperhepäiväkotito.

Valkeakosken englanninkielinen päiväkotito sijaitsee keskustassa ja tarjoaa hoitopaikkoja 3-7-vuotiaille lapsille. Englannin kieli tulee tutuksi lapsille arkitoimien, laulun ja leikin lomassa. Omaksumista edesauttaa hoitohenkilökuntaan kuuluva vuosittain vaihtuva ulkomaalainen työntekijä, joka puhuu lapsille yksinomaan englantia.

Valkeakoskella toimii eri päivähoitoalueilla yksityisiä, kunnan valvomia perhepäivähoitajia.

Seurakunnan järjestämä varhaiskasvatus

Kirkko toteuttaa varhaiskasvatusta yhteistyössä laajan lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa, jossa ovat osallisina sosiaali-, terveystoimi ja opetustoimi sekä erilaiset lapsi- ja perhetyötä tekevät järjestöt ja yhteisöt varhaiskasvatuspalveluineen. Kirkon varhaiskasvatuksessa on kyse kristillisestä kasvatuksesta, Jeesuksen antaman kastekäskyn toteuttamisesta ja kirkkolain asettaman velvoitteen täyttämistä (=seurakuntien tulee pitää huolta kaikenikäisten kristillisestä kasvatuksesta). Kirkon lapsityö on tukemassa kotien kristillistä kasvatusta ja lapsen turvallista kokonaiskehitystä. Valkeakosken seurakunnan varhaiskasvatustyön keskeisiä osa-alueita ovat pyhäkoulutyö, päiväkerhotyö, perhekerhotyö ja iltapäiväkerhotoiminta.

Pyhäkoulutyö

Pyhäkoulu on seurakunnan järjestämää toimintaa 3-12 -vuotiaille lapsille. Se on samaan aikaan luonteeltaan kerhon- ja jumalanpalveluksen kaltainen. Pyhäkouluja järjestetään suurelle osalle Valkeakosken kaupungin päivähoitoryhmistä päivähoitopäivän aikana useamman kerran lukukaudessa.

Päiväkerhotyö

Seurakuntien toteuttama päiväkerhotyö on kirkon toimintaa 3-6 -vuotiaiden lasten. Päiväkerhoa pidetään 2 kertaa viikossa 3-vuotiaille 2 tuntia kerrallaan ja 4-6 -vuotiaille 3 tuntia kerrallaan. Päiväkerhot kokoontuvat Valkeakoskella yhdeksässä eri toimipisteessä. Kerhoja on yhteensä 12.

Perhekerhotyö

Perhekerhot kokoavat yhteen lapsia ja heitä hoitavia aikuisia. Mukana on äitejä, isiä, isovanhempia ja perhepäivähoitajia. Ohjaajat ovat suunnitelleet ohjelmaa ja he myös vastaavat koko tilaisuuden sujumisesta. Perhekerhojen yhteydessä on hartaus. Valkeakoskella kokoontuu 7 perhekerhoa.

Iltapäiväkerhot

Kirkon iltapäivätoiminta tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Iltapäivätoimintaan kuuluvat kasvatuksellisesti painottuneet, päivittäin kokoontuvat kerhot 1-2 -luokkalaisille. Kirkon iltapäivätoiminta tarjoaa lapselle levähdyspaikan koulun jälkeen. Toiminta on seurakuntien vastaus pienten koululaisten kokemaan turvattomuuteen sekä vanhempien huoleen lastensa yksinäisistä aamu- ja iltapäivistä. Valkeakoskella koululaisten iltapäiväkerhot kokoontuvat jokaisena koulupäivänä klo 12-16 Eerolan, Tietolan ja Roukon kerhopisteissä ja Kärjenniemessä klo 13-16.30.

Diakoninen perhetyö

Kirkon tekemän perhetyön tavoitteena on myötäeläminen perheiden iloissa ja suruissa. Kirkon perhekasvatustyö on luonteeltaan ongelmia ennaltaehkäisevää, parisuhteeseen ja vanhemmuuteen eväitä antavaa ja varsinkin diakoninen perhetyö on ns. korjaavaa työtä

syryjytymisen estämiseksi ja perheiden arkipäivän tukemiseksi. Tavoitteena on ohjata perheitä mukaan seurakunnassa jo olemassa oleviin työmuotoihin.

Koulutoimi

Kouluissa järjestetään luokkakohtaisia vanhempainiltoja vähintään kerran lukuvuodessa, usein enemmänkin. Lisäksi järjestetään kaikkien luokka-asteiden huoltajille yhteisiä vanhempainiltoja, joissa käsitellään esim. kielenvalintaan, ikäkauteen tms. liittyviä asioita. Tarvittaessa järjestetään myös vanhempainiltoja ja keskustelutilaisuuksia ajankohtaisista asioista, esim. päihdeiden käytöstä, koulukiusaamisesta jne. Vanhemmilla on mahdollisuus myös kahdenkeskiseen keskusteluun opettajan kanssa. Tässä keskustelussa voi myös oppilas olla mukana. Oppilashuoltoryhmä tapaa vanhemmat tarvittaessa.

Monilla kouluilla toimivat perhekerhot, jotka on tarkoitettu oppilaille ja heidän kotiväelleen. Perhekerhot ovat kokoontuneet muutaman kerran lukuvuodessa leikin, askartelun, musiikin, laulu- ja saunailtojen, retkien, pikkujoulujen yms. merkeissä.

Kouluilla voi toimia luokka- ja koulutoimikuntia sekä koti- ja kouluyhdistyksiä, jotka tukevat koulujen kasvatustyötä, auttavat erilaisten tilaisuuksien järjestämisessä, hankkivat varoja stipendirahastoon sekä suunnittelevat ja hoitavat luokkaretkien ja leirikoulujen varainhankintaa.

Lapsiperheiden tukipalvelut

Lasten päivähoidon keskeisenä tehtävänä on tukea lasten vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Tällöin korostuu myös varhaisen tukemisen näkökulma ja ehkäisevän toiminnan merkitys. Kaikille perheille tarkoitetun palvelujärjestelmän kautta voidaan ohjata perheitä myös erityispalvelujen piiriin. Lapsiperheiden käytettävissä ovat **lastensuojelun, perheneuvolan sekä päihde- ja mielenterveystyön palvelut**. Valkeakoskella päivähoidon ja erityispalvelujen työntekijät ovat verkostoituneet monenlaisiin tiiviisiin yhteistyöverkostoihin (mm. pikkulapsityöryhmä, erityispäivähoidon työryhmä, ehkäisevän mielenterveystyön työryhmä jne.), joissa tehtävän yhteistyön tavoitteena on tarjota lapsiperheille oikeanlaista tukea oikeaan aikaan. Päivähoidon ja koulutoimen puolella on aktiivisesti pohdittu niitä keinoja, joilla se voi parhaiten tukea perheitä erityispalvelujen piiriin hakeutumisessa ja toisaalta valkeakoskelaisissa erityispalvelupisteissä on viime vuosina kehitetty uudenlaisia työmuotoja, joissa pyritään entistä paremmin paneutumaan lapsen näkökulmaan pulmatilanteissa.

Lastenneuvola

Valkeakoskella neuvolapalveluita käyttävät lähes kaikki perheet. Neuvolatoimintaa on viime vuosina kehitetty painottaen toisaalta vanhempien, toisaalta muiden yhteistyökumppaneiden osallisuutta. Uusia toimintamuotoja ovat mm. vanhempainryhmä sekä neuvolan ja päivähoidon tietotaidon yhdistäminen lasten 5-vuotistarkastuksissa.

Valkeakosken lastenneuvolan tavoitteena on:

- vanhemmuuden tukeminen
- lapsen kasvun kehityksen ja vuorovaikutuksen seuranta (neuvolakäynnit 2kk–5vuotiaana, 3-vuotis- ja 5-vuotisneuvolatarkastukset yhteistyössä päivähoidon kanssa)
- vanhempainryhmä (jatkona perhevalmennusryhmille, toteutetaan moniammatillisesti)
- kouluvalmiuden arviointi
- koulukkaan tarkastus (koulun aloitusta edeltävänä kesänä)

Lastenneuvolan työ jatkuu kouluikäisten osalta kouluterveyshuollon piirissä keskittyen oppilaiden kasvun ja kehityksen tukemiseen ja seuraamiseen.

Sosiaalitoimi

Yhteiskunta tukee vanhempien mahdollisuutta hoitaa itse pieniä lapsia kotona. Kansaneläkelaitoksen kautta saa tietoa erilaisista vanhemmuuteen liittyvistä vapaista sekä niihin liittyvästä taloudellisesta tuesta.

Lastensa hoitoa järjestäessään perhe voi vaihtoehtoisesti valita alle kolmevuotiaan lapsen osalta lasten kotihoidon tuen, kunnallisen päivähoidon tai yksityisen hoidon ja siihen liittyvän yksityisen hoidon tuen. Yli kolmevuotiaiden lasten osalta vaihtoehtoina ovat kunnallinen päivähoito tai yksityisen hoidon tuki.

Lastensuojelun ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen tärkeänä resurssina on perhetyö. Perhetyöntekijät työskentelevät paitsi perheissä, myös ryhmissä ja leireillä tukien vanhemmuutta yhdessä sovittujen tavoitteiden mukaisesti.

3. Toimintaympäristön muutokset

Moninaiset yhteiskunnalliset muutokset ovat tunnusomaisia nykyajalle. Keskustelu lasten hyvinvoinnista ja vanhemmuuden merkityksestä sekä yhteiskunnan velvollisuudesta osaltaan huolehtia perheiden hyvinvoinnista ja tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään on virinnyt voimakkaana. Uudet perhemuodot ovat yleistyneet perinteisen perheen rinnalle. Samalla monen perheen sosiaaliset verkostot ovat harventuneet. Muutokset työelämässä, kuten työn perässä muuttaminen, työelämän tahdin kiihastuminen ja työsuhteiden epävakautuminen sekä toisaalta työttömyys ovat muuttaneet lasten ja perheiden elämää ja olosuhteita. Myös kansainvälistymisen vaikutukset heijastuvat yhä useamman lapsiperheen arkeen. Lasten kasvuympäristön muutokset vaikuttavat lasten hyvinvointiin sekä siihen, millaisia palveluja lasten myönteisen kasvun edistämiseksi tarvitaan.

Valkeakoskella vuosittain syntyvien lasten määrä on pysynyt jo vuosia n. 200 lapsessa.

Lasten päivähoitossa lainsäädäntö on edelleen keskeinen ohjauksen väline ja lainsäädännöllä määritellään toiminnan vähimmäisvaatimukset. Valkeakoskella subjektiivisen päivähoito-oikeuden tulon jälkeen päivähoitotarve on pysynyt lähes vakiintuneena. Esiopetuslain v.2001 jälkeen päivähoitossa olevien lasten määrä on pysynyt n. 850 lapsessa. Yhteiskunnalliset muutokset heijastuvat myös lasten päivähoitoon. Lasten päivähoidon yleistilanne on hyvä. Päivähoitoa järjestetään kattavasti, henkilöstö on koulutettua ja tilat ovat pääsääntöisesti tasokkaita. Valkeakoskella on viime vuosina jouduttu perustamaan uusia ryhmiä tilapäistiloihin. Yhtenä syynä tähän on kotona työskentelevien perhepäivähoitajien vähentyminen. Myös lapsiryhmistä vastaavan henkilöstön koulutus rakenne on muuttunut. Pääsääntöisesti kaikissa yli 3-vuotiaiden ryhmissä henkilöstörakenne on lastentarhanopettaja ja kaksi päivähoitajaa entisen kahden lastentarhanopettajan ja päivähoitajan sijaan. Valkeakoskelaiset lapset pyritään sijoittamaan päivähoitoon vanhempien toiveiden mukaisesti. Huolenaiheiksi on noussut päivähoidon käytännön toteutuminen mm. lapsiryhmien suuruus ja henkilöstön määrän riittävyys suhteessa lasten määrään, lasten sairastuvuus sekä erityisen tuen tarve ja siihen vastaaminen. Huolenaiheena on myös käytännön kasvatusyhteistyön kehittäminen lasten vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön kesken.

Päiväkodeissa lapsiryhmät ovat usein suuria ja levottomuutta lisää henkilöstön ja lasten vaihtuvuus. Epävakaudesta voi seurata lasten häiriökäyttäytymisen yleistymistä ja suuressa ryhmässä myös lasten sairastuvuus lisääntyy. Perhepäivähoidossa palkkausjärjestelmä on riippuvainen lasten määrästä. Perhepäivähoitajat ikääntyvät ja yhä harvempi uusi perhepäivähoitaja toimii kotonaan. Sen sijaan ryhmäperhepäivähoito yleistyy. Kuitenkin hoitajan kodissa järjestettävää perhepäivähoitoa toivotaan useasti etenkin pienimmille lapsille. Valkeakoskella on 49 perhepäivähoitajan vakanssia, joista 19 työskentelee omassa kodissaan.

Lapsen suotuisan kehityksen turvaa terveellinen, rauhallinen, kehitystä ja oppimista tukeva kasvuympäristö. Päivähoidossa tähän on pyrittävä vaikuttamalla toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä lapsiryhmän rakenteellisiin tekijöihin, kuten henkilöstön riittävyyteen ja asiantuntemukseen sekä niin aikuisten ja lasten välisten kuin myös lasten keskinäisten ihmissuhteiden jatkuvuuteen. Näitä periaatteita on kirjattu Valkeakosken kunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Myös varhaiskasvatuksen tukipalvelujen, kuten erityiskasvatuksen, puheterapian ja mielenterveyspalveluiden, saatavuus tulee turvata kattavasti. Valkeakoskellakin erityistä tukea tarvitsevien lasten ja perheiden määrä on lisääntynyt ja on edelleen lisääntymässä. Samoin yksittäisten perheiden ongelmat ovat selvästi monimutkaistuneet ja vaikeutuneet. Tämä asettaa paljon haasteita niin päivähoidon, kuin muidenkin lapsiperheiden kanssa työskentelevien toimipisteiden henkilökunnalle. Vaikka uudenlaisia työskentelytapoja ja yhteistyömalleja on viime vuosina kehitetty, resurssien riittämättömyys on täälläkin ongelmana. Erityispalvelujen piiriin pääseminen ei aina ole mutkatonta, tutkimuksiin ja hoitoon pääsyä voi joutua jonottamaan useita viikkoja ja jopa kuukausia. Mahdollisimman varhaiseen ongelmien puuttumiseen on tämän vuoksi pyritty kiinnittämään erityistä huomiota kaikilla tahoilla. Valkeakoskelle on luotu päivähoitoon erityiskasvatuksen malli, jossa jokaisella päivähoitoalueella toimii erityislastentarhanopettaja yhteisen kiertävän erityislastentarhanopettajan lisäksi. Mallia varten on vakanssit, mutta niihin ei ole saatu päteviä työntekijöitä. Koko Suomessa erityisopettajista on kova pula.

Työelämän muutosten myötä ilta-, yö- ja viikonloppuhoidon tarve on yleistynyt 1990-luvulla. Valkeakoskella tuntuu kuitenkin, että kysyntä ja tarjonta ovat tasapainossa eikä ennustettavissa ole kasvua. Lapsen hoidon tarpeen epäsäännöllisyys asettaa päivähoidolle monipuolisia vaatimuksia, jotta lasten myönteinen kasvu voidaan turvata. Valkeakoskella yli puolella päivähoitolapsista on 10-15 pv/ kk sopimus, joka tarkoittaa sitä, että lapset ovat paikalla hyvin epäsäännöllisesti. Vanhempien työn tai opiskelun vuoksi hoitomuodot ja -ajat vaihtelevat suuresti. Samalla lapsiryhmien lukumäärällinen koko kasvaa. Lapsiperheiden työn ja perhe-elämän yhteensovittamista tulee jatkaa lähtökohtana erityisesti lapsen tarpeet ja vanhemmuuden edellytysten edistäminen. Sekä varhaiskasvatuksen sisällä, että tukipalveluiden osalta on pyritty nostamaan lapsen näkökulmaa esille. Esimerkiksi perheneuvolassa on käytössä ”lapsikeskeinen perheasiainsovittelu” –menettely vaihtoehtona oikeusprosessille, kun mietitään esim. avioeroa tai lasten tapaamisia eron jälkeen.

Henkilöstön ammatillisesta osaamisesta tulee huolehtia, jotta varhaiskasvatuksessa voidaan vastata yhteiskunnallisten muutosten sekä lapsi- ja oppimistutkimusten tulosten asettamiin haasteisiin. Uusia työmuotoja tarvitaan myös vahvistamaan eri varhaiskasvatuspalvelujen välistä yhteistyötä sekä yhteistyötä muun sosiaali- ja terveydenhuollon ja koulun kanssa. Näistä hyviä esimerkkejä Valkeakoskella ovat esim. neuvolan ja päivähoidon järjestämät 5-vuotistarkastukset, yhteistyö seurakunnan kanssa sekä moniammatillinen Käsikynkkä –tai SARANA -toiminta. Valkeakoskella toimiva moniammatillinen pikkulapsityöryhmä pyrkii järjestämään lapsiperheiden kanssa työskenteleville viranomaisille yhteisiä koulutus –ja neuvottelupäiviä

ajankohtaisista teemoista. Näin halutaan lisätä työntekijöiden verkostoitumista ja motivoida heitä yhteisten ongelmien pohtimiseen hallintokuntien rajojen yli. Lapsiperheitä tukevien uusien yhteistyömuotojen ja työskentelytapojen kehittäminen on tulevaisuudessa entistä tärkeämpää. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja sen asiantuntijuuden tulee myös olla tasavertaisesti mukana tietoyhteiskuntaa koskevassa kehittämistyössä ja sitä kautta tulevassa toimintaympäristön muutoksessa.

4. Varhaiskasvatusta ohjaavat periaatteet Valkeakoskella

Suomalainen varhaiskasvatus perustuu Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimukseen, perusoikeussäännöksiin sekä muuhun kansalliseen lainsäädäntöön. Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa sopimusvaltion turvaamaan lapsille osuuden yhteiskunnan voimavaroista, oikeuden osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja yhteiskuntaelämään sekä oikeuden suojeluun ja huolenpitoon. Sopimuksessa painotetaan lapsen edun näkökulmaa kaikissa lasta koskevissa toiminnoissa. YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen kirjattujen lasten oikeuksien tulee toteutua koko lapsiväestön ja jokaisen lapsen elämässä.

Perustuslain perusoikeussäännöksistä varhaiskasvatuksen toteuttamisessa keskeisiä oikeuksia ovat yhdenvertaisuus, ihmisarvon loukkaamattomuus, yksilön vapauden ja oikeuksien turvaaminen, uskonnonvapaus sekä kielelliset ja kulttuuriset oikeudet. Erityisesti säännöksissä todetaan, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Perustuslain säännökset luovat julkiselle vallalle aktiivisen toimintavelvoitteen lapsen suotuisan kasvun edistämiseksi.

Myös monissa valtioneuvoston periaatepäätöksissä on tehty linjauksia, joista seuraa velvoitteita varhaiskasvatuksen toteuttamisessa.

Lapset varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on prosessi, joka edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista ja jossa lapsi on aktiivisena tekijänä. Lapsi toimii tietoisesti ja tavoitteellisesti suunnitellussa kasvu- ja oppimisympäristössä yhdessä aikuisten ja muiden lasten kanssa. Laadukas varhaiskasvatus tasoittaa lasten elinolosuhteista seuraavia eroja ja tarjoaa siten kaikille lapsille yhtäläiset mahdollisuudet kehittyä omien edellytystensä mukaisesti.

Päivähoidon osalta laadukkaan päivähoidon periaatteet on linjattu Valkeakosken kunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa ja Valkeakosken esiopetussuunnitelmassa (<http://www.vlk.fi/Sosiaali/Paivahoi/paivahoi.htm>). Valkeakosken englanninkielisellä päiväkodilla on oma esiopetussuunnitelmansa.

Koulutoimen osalta em. asiat kuvataan Valkeakosken kaupungin opetussuunnitelmassa (www.peda.net) sekä koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa.

Seurakunnan osalta em. asiat on kirjattu kirkon varhaiskasvatuksen perusteisiin.

Vanhemmat varhaiskasvatuksessa

Lasten vanhemmilla on ensisijainen kasvatusoikeus ja –vastuu. Lasten, varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien kasvatuksellinen kumppanuus, vuorovaikutus ja yhteistyö on hyvän varhaiskasvatuksen olennainen osa.

Kasvatuskumppanuudella varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Vanhemmilla on ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu, henkilöstöllä koulutuksen antama tieto ja osaaminen.

Päivähoidossa laaditaan vanhempien kanssa yhdessä lapselle varhaiskasvatussuunnitelma syksyisin ja suunnitelman toteutumista arvioidaan keväisin. Toiminnan suunnittelussa ja sen arvioinnissa tehdään yhteistyötä vanhempien kanssa. Vanhempien kanssa käydyt keskustelut huomioidaan päivähoiton kasvatuksen arjen toiminnan suunnittelussa. Suunnitelman tulee olla henkilöstön käytössä ja sen vanhempien saatavilla. Vanhempainilaisuuksia järjestetään vähintään kaksi (2) toimintavuoden aikana, esim. vanhempainillat, perheillat, erilaiset tapahtumat. Vanhemmille tarjotaan mahdollisuus perustaa vanhempainryhmiä. Vanhemmilla on mahdollisuus osallistua oman lapsensa kodin ulkopuoliseen varhaiskasvatukseen ja sen suunnitteluun ja arviointiin. Nämä periaatteet toteutuvat Valkeakoskella myös tukipalveluiden piirissä. Esimerkiksi neuvoloiden järjestämät perhevalmennusryhmät jatkuvat usein synnytyksen jälkeen vanhempien vertaisryhminä.

Vanhemmille annetaan mahdollisuus antaa palaute mm. asiakastyytyväisyyskyselyillä ja lapset osallistuvat myös toiminnan arviointiin heille soveltuvin menetelmin. Tasavertaisella ja toista kunnioittavalla tavalla luodaan vanhempien kanssa luottamuksellinen ja keskusteleva kasvatusilmapiiri.

Vanhemmille pyritään saamaan tietoa yhteiskunnan järjestämistä varhaiskasvatuspalveluista sekä niiden erilaisista kasvatuksellisista, opetuksellisista ja hoidollisista tehtävistä. Tätä tietoa vanhemmat saavat mm. päivähoitosta, neuvolasta, koulusta. Esimerkiksi em. tiedottaminen kuuluu osana neuvolan järjestämään perhevalmennukseen.

Vanhemmat valitsevat lapsen varhaiskasvatuksen muodon kulloinkin tarjolla olevien mahdollisuuksien mukaan.

Valkeakoskella pyritään vahvistamaan vanhempien mahdollisuutta muodostaa omaehtoisia vertaisvuorovaikutuksen ja tuen ryhmiä sekä vaikuttaa varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Valkeakoskelaisia esimerkkejä vertaisryhmistä ovat mm. eri ikäisten lasten vanhempainryhmät neuvoloissa, päivähoitossa ja koulussa sekä seurakunnan järjestämät perhekerhot.

Henkilöstö varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa korostuu moniammatillinen yhteistyö. Henkilöstön ammatilliseen osaamiseen kuuluu myös yhteistyö lasta ja perhettä palvelevan laajan verkoston kanssa, jossa ovat osallisina sosiaali-, terveys- ja opetustoimi sekä erilaiset lapsi- ja perhetyötä tekevät järjestöt, yhteisöt ja seurakunnat.

Valkeakosken varhaiskasvatuksen keskeisin voimavara on ammattitaitoinen ja yhteistyökykyinen henkilöstö, jonka riittävyys, koulutukseen ja jaksamiseen kiinnitetään huomiota. Näitä asioita on linjattu mm. Valkeakosken kaupungin henkilöstöstrategiassa ja sosiaali –ja terveyskeskuksen henkilöstön jaksamisohjelmassa. On myös tehty erilaisia toimenpiteitä, joilla pyritään takaamaan riittävä koulutus henkilöstölle. Ammatillinen ja koulutuksen tuottama tieto ja kokemus luovat perustan osaamiselle. Kasvattajayhteisö dokumentoi, arvioi ja pyrkii jatkuvasti kehittämään toimintaansa. Kasvattajat ylläpitävät ja

kehittävät ammatillista osaamistaan ja tiedostavat varhaiskasvatuksen muuttuvat tarpeet ja teknologisen kehityksen uudet haasteet.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö muodostaa moniammatillisen kasvattajayhteisön, jonka toiminta pohjautuu suomalaisen yhteiskunnan määrittelemissä asiakirjoissa oleviin jo yhteisesti sovittuihin arvoihin ja toimintatapoihin. Neuvotellessaan arvoista ja toimintatavoista kasvattajayhteisö rakentaa yhteistä toimintakulttuuria. Kasvattajan työssä on tärkeää tiedostaa oma kasvattajuus ja sen taustalla olevat arvot ja eettiset periaatteet. Oman työn pohtiminen ja arviointi auttavat kasvattajaa toimimaan tietoisesti eettisesti ja ammatillisesti kestävien toimintaperiaatteiden mukaisesti.

Aikuisten tehtävänä on myös lapsen kehityksen systemaattinen ja tietoinen havainnointi sekä havainnointitiedon huomioon ottaminen toiminnan suunnittelussa.

Kasvattajalta edellytetään sitoutuneisuutta, herkkyyttä ja kykyä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Kasvattajat mahdollistavat aikuisten ja lasten yhteistyössä hyvän ilmapiirin, jossa lapset voivat kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Kasvattajat vaalivat lapsen ystävyysuhteiden ja hoito- ja kasvatussuhteiden jatkuvuutta.

Tietoinen ja tavoitteellinen kasvatusta ja opetus merkitsevät kasvattajalle ja kasvattajayhteisölle valintojen tekemistä. Kasvattajien tehtävänä on suunnitella toimintaa ja rakentaa ympäristö, jossa näkyvät sekä lapsille ominaisin tapa toimia että sisällölliset orientaatiot. Näkemys hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta ohjaa kasvattajan toimintaa ja kasvattaja tiedostaa lapsen kasvun ja oppimisen mahdollisuudet. Kasvattaja kannustaa lasta omatoimisuuteen niin, että lapsi kokee iloa osaamisestaan, mutta saa myös tarpeen mukaisen avun. Kasvattajat myös välittävät lapsille ympäristön avulla ja yhteisessä toiminnassa aiempien sukupolvien kokemuksia ja kulttuuriperintöä sekä eri tieteenalojen tuottamaa tietoa.

Kasvattajat kunnioittavat lapsen, lapsen vanhempien ja toistensa kokemuksia ja mielipiteitä ja työskentelevät kasvatuskumppanuuden periaatteen mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on lisäksi toimia yhteistyössä muun sosiaali – sekä terveydenhuollon kanssa. Henkilöstö tukee vanhemmuutta ja kodin kasvatustyötä sekä ohjaa tarvittaessa lapsiperheiden palvelu – ja tukijärjestelmien käyttöön ja tiedottaa niiden toiminnasta.